

tf g

memòria

belles arts



MENCIÓ: Arts Plàstiques

TÍTOL: *LES URPEES VEÏNES.*
Animals de La Marina Alta i La Marina Baixa.
Un projecte d'il·lustració en Ipad, Procreate.

ESTUDIANT: Rosalia Benítez Sala

DIRECTOR/A: Amparo Alepuz Rostoll



PARAULES CLAU: Fauna autòctona valenciana, estudi naturalista, il·lustració digital, Ipad/Procreate, màscares de retall.

RESUM: El projecte que presentem mostra un conjunt d'il·lustracions d'animals autòctons de la Marina Alta i la Marina Baixa, ambdúes comarques de la província d'Alacant. Aquestes han sigut creades amb un estil naturalista i empleant el software Procreate, com a resultat podem gaudir d'una sèrie de dotze làmines individuals i tres pósters científics.

Índex	pàg/s.
1. Proposta i Objectius	4 - 4
2. Referents	5 - 7
3. Justificació de la proposta	8 - 9
4. Procés de Producció	10 - 11
5. Resultats	12 - 15
6. Bibliografia	16 - 16

1. PROPOSTA I OBJECTIUS

El projecte plantejat conforma una sèrie d'il·lustracions de caràcter naturalista. Aquestes, mostren un conjunt d'animals autòctons de les comarques de 'La Marina Alta' i 'La Marina Baixa' (Alacant). La finalitat d'aquestes imatges és donar a conèixer alguns dels éssers vius que podem trobar als territoris citats en anterioritat, posant en valor la fauna silvestre pròpia de la zona.

Per a dur a terme el projecte s'han realitzat tres pòsters científics, on s'aprecien tots els animals en conjunt, i a més a més una sèrie de dotze il·lustracions científiques individuals. Es contempla la futura possibilitat d'empèjar les il·lustracions per a crear productes de merchandatge, per tal d'aconseguir introduir els animals en la quotidianitat de les masses.

Alhora d'abordar el procés de creació hem decidit empèjar els coneixements adquirits en relació a la il·lustració i disseny digital, a partir del dispositiu Ipad i el software Procreate, per tal d'aconseguir uns resultats contemporanis i innovadors. Les il·lustracions estan conformades a partir d'un primer contorn de la forma i les diferents parts de l'animal a línia. Acte seguit introduïm el color base a l'imatge utilitzant una capa, i seguidament s'implementen els detalls mitjançant diverses màscares de retall. El software Procreate ofereix un conjunt de ferramentes on podem destacar els múltiples pinzells en varietat de formes i textures que ajuden a aconseguir resultats més propers als referents.

Els objectius generals del projecte són:

- Crear contingut contemporani i cultural en valencià.
- Divulgar l'interès per la fauna autòctona d'algunes zones particulars del litoral alacantí.
- Desenvolupar el gènere de la il·lustració científica.
- Compartir informació teòrica i visual sobre un conjunt d'animals en específic.
- Aplicar els coneixements adquirits en el grau, en relació a la il·lustració digital, a través del dispositiu Ipad (software Procreate).

2. REFERENTS

“La pintura presenta las obras de la naturaleza ante los sentidos con mayor autenticidad y certeza de lo que hacen las palabras o las letras”

[La pintura presenta les obres de la naturalesa front als sentits amb major autenticitat i certesa del que ho fan les paraules o les lletres] (Da Vinci en Cabezas, L. y A.A.V.V. pàg.7).

Hem establert com a referents diverses figures que es troben vinculades a la il·lustració naturalista i la il·lustració científica. Aquests especialistes ens han proporcionat multitud d'eines, tant visuals com teòriques que ens han facilitat la nostra tasca.

Charles Darwin (1809-1882)

En primer lloc, citem a Charles Darwin¹, il·lustrador, pensador i biòleg; autor de l'obra *L'origen de les espècies*(1859) on explica la teoria de la evolució. Compta amb un ampli arxiu d'imatges on es mostren animals i plantes realitzades en expedicions geogràfiques i científiques, a més a més ofereix un recull d'imatges que mostren estudis sobre les emocions i com aquestes són representades a partir de gesticulacions físiques, tant en humans com en alguns animals.



Fig. 1 Il·lustració d'un ocell, Charles Darwin.

¹ <http://darwin-online.org.uk/>

Maria Sibylla Merian (1647- 1717)

Seguidament, nomenem a Maria Sibylla Merian², il·lustradora i gravadora que va formar part d'una expedició geogràfica a Surinam. La seua obra mostra un conjunt d'imatges on s'aprecien diversos animals dins d'una mateixa composició. El seu procés de creació era freqüentment a partir de la creació de gravats, empleant les tècniques del aiguatinta o aiguafort al vernís tou, que més tard serien colorejats a mà.



Fig. 2 il·lustració de Maria Sibylla Merian. *La maravillosa transformació de les erugues*, 1679.

Ernst Haeckel (1834- 1919)

“En particular, en los primeros años del siglo XX, muchos artistas del Art Nouveau estuvieron influenciados por los dibujos de Haeckel, tales como René Binet, Karl Blossfeldt, Hans Christiansen y Émile Gallé. El gran interés por la interpretación y utilización artística de las formas biológicas estudiadas por Haeckel se puede comprender por la potencia compositiva de las láminas y la minuciosidad de los detalles que sirvieron de inspiración a artistas y diseñadores durante años.”

[En particular, en els primers anys del segle XX, molts artistes de l'Art Nouveau varen estar influenciats per els dibuixos de Haeckel, tals com René Binet, Karl Blossfeldt, Hans Christiansen i Émile Gallé. El gran interès per la interpretació i l'utilització artística de les formes biològiques estudiades per Haeckel es poden entendre per la potència compositiva de les làmines i la minuciositat dels detalls que varen servir d'inspiració a artistes i dissenyadors durant anys.] (Cabezas, L. pàg. 175)

En tercer lloc citem a Ernst Haeckel³, il·lustrador i litògraf. La seua obra mostra multitud de làmines on s'aprecien diverses tècniques com gravats, aquarel·les... Es va especialitzar en il·lustracions de biologia marina i els radiolaris (grup d'animals unicel·lulars, o conformats a partir de cèl·lules iguals que habiten en l'oceà). La seua obra va ser molt influent per a alguns dels artistes de l'Art Nouveau, com René Binet o Émile Gallé.

² <https://www.bbvaopenmind.com/ciencia/grandes-personajes/maria-sibylla-merian-la-mujer-convirtio-la-ciencia-arte/#:~:text=Ese%20trabajo%20revel%C3%B3%20plantas%20y,%20escarabajos%20abejas%20y%20moscas.>

³ En aquest enllaç podem trobar les làmines de l'artista a gran resol·lució:
https://commons.wikimedia.org/wiki/Kunstformen_der_Natur

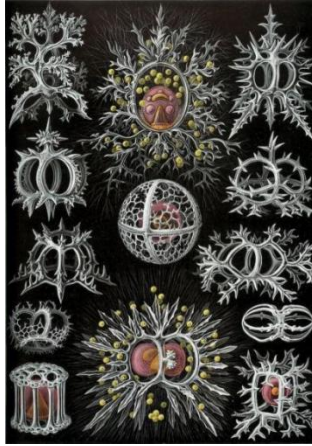


Fig. 3 Il·lustració d'un conjunt de radiolaris, per Ernst Haeckel

Teresa Such (1988-)

Per últim esmentem a Teresa Such⁴, il·lustradora contemporània especialitzada en il·lustració científica, guanyadora del concurs Il·lustraciencia⁵ (2018-2019). També ha treballat i col·laborat en El Bulli Foundation⁶. El seu procés de producció es basa en una primera construcció del dibuix de manera analògica i més tard introdueix el color a partir del software Adobe Photoshop.



Fig. 4 Teresa Such, Il·lustració que mostra el procés de creixement d'un lluç. Publicada en la Bullipèdia. (2019-2022).

⁴ <https://www.teresasuch.com/es/ilustracion/>

⁵ <https://ilustraciencia.info/>

⁶ <https://elbullifoundation.com/>

3. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

Aquest projecte focalitza en l'importància de la preservació de la fauna de la Comunitat Valenciana, ens referim a espècies autòctones pròpies d'aquest territori que es troben en situacions desfavorables a causa de l'ésser humà.

En aquesta tessitura tractem conceptes que formen part de la nostra contemporaneïtat com l'ecologia, els animals en perill d'extinció i la preservació del medi ambient, al mateix temps també empleem conceptes més tradicionals com la taxonomia i les característiques d'aquesta.

La proposta té com a finalitat compartir informació, divulgar la imatge d'un conjunt específic d'animals per a poder posar-lo en valor i respectar-lo. La fauna comporta un bé cultural i científic que aporta riquesa als territoris.

“proteger, restaurar y promover el uso sostenible de los ecosistemas terrestres, gestionar los bosques de forma sostenible, combatir la desertificación y detener e invertir la degradación de la tierra y detener la pérdida de biodiversidad”. [proteger, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscs de manera sostenible, combatre la desertificació, detindre i invertir la degradació de la terra i detindre la pèrdua de biodiversitat].⁷

Prèviament al procés de creació hem establert uns referents, aquests han sigut escollits perquè estan vinculats d'una manera o altra al nostre treball. Els especialistes citats conreen aspectes de la creació de contingut on prima el disseny d'una composició visual, la il·lustració i l'obra gràfica, l'interès per la fauna i el desig de mostrar-la al món sense perjudicar-la ni alterar-la.

La seua obra consta d'imatges on hi són representades multitud d'espècies, empleant tècniques com l'aquarel·la o el gravat. També s'aprecien composicions de diversos animals en una mateixa peça, a mode de póster científic.

Hem escollit il·lustradors de diferents èpoques per poder apreciar en major rigusoritat l'evolució de la il·lustració científica. Partim de les primeres expedicions científiques i geogràfiques, passant per l'estudi de les emocions en els animals fins a la creació de les primeres composicions en valor decoratiu, concloent amb la creació de pòsters i làmines científiques.

Els referents empleats han format part de la creació i l'evolució de la il·lustració científica destacant en aquest camp, a més a més també han publicat múltiples obres i arxius en relació que han ajudat a la comunitat científica.

El projecte emplea la il·lustració digital per a mostrar una sèrie d'animals que podem trobar a les comarques de La Marina Alta i La Marina Baixa (Alacant). El procediment es du a terme a partir del dispositiu Ipad i el software Procreate, mitjançant el sistema de màscares de retall i els diversos pinzells que podem trobar al software de manera implícita. Les imatges produïdes mostren els coneixements adquirits al grau en relació a la il·lustració digital i el funcionament del software Procreate. Les il·lustracions llueixen un caràcter naturalista, a partir de diferents textures i formes que s'adeqüen al referent; les peces han sigut creades a partir de referents fotogràfics dels animals en qüestió.

⁷ Objectiu acordat pels països membres durant la conferència “Río+20”. Biodiversidad y Ecosistemas. United Nations. <https://sdgs.un.org/topics/biodiversity-and-ecosystems>

La proposta forma part d'un projecte en procés que busca ser desenvolupat en un futur, a partir de la producció de diversos productes de marxandatge, creats a partir de la emtampació seriada, per tal d'assolir l'objectiu divulgatiu. La totalitat del procediment busca comunicar un missatge ampli i plural, per tal de compartir informació visual i comprensible per a tots els públics.

Per a aquesta tasca, hem creat múltiples il·lustracions a mode de pósters científics i làmines individuals com a recursos formals directes. Aquestes composicions ens permeten ordenar la informació i exposar-la de manera clara i concisa.



4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

En primer lloc començarem la recerca de dotze animals autòctons que més tard serien il·lustrats, dins del conjunt d'animals predominen els mamífers i els ocells. Acte seguit buscarem les fonts fotogràfiques pertinents i es començaren a dur a terme les il·lustracions mitjançant el software Procreate.

Per a aquest procés, iniciem la tasca realitzant el dibuix a línia, aquesta d'adeqüa a la forma i a les diferents textures del cos de l'animal. Empleant el pinzell *Syrup*, aconseguim un traç pulcre i homogeni.

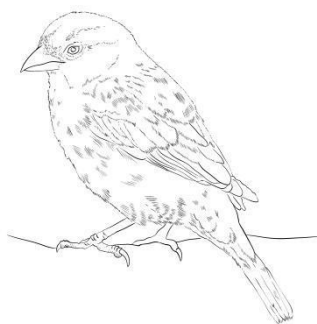


Fig. 5 Il·lustració del teuladí a línia.

Seguidament implementem el sistema de màscares de retall per a dotar a l'animal de color i textura. Creem diverses màscares per a poder realitzar les ombres, les llums i els detalls en més facilitat.

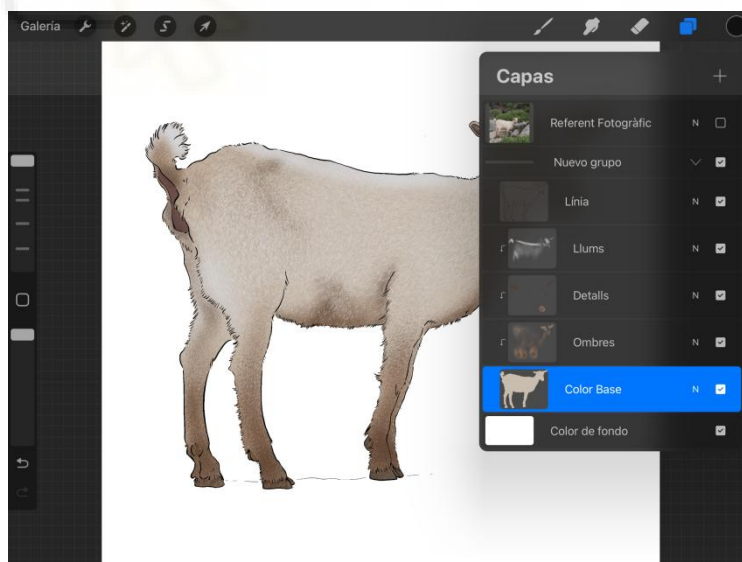


Fig. 6 Imatge on es mostra la jerarquia de màscares de retall.

En aquest moment fem ús de pinzells específics que'ns ajuden a adaptar-nos al referent de la manera més pròxima possible. Entre ells podem destacar: “Pincel viejo”, “pincel extrasuave”, “pelillos”, Spectra, “acrílico húmedo”, Freycinet, Tinderbox i syrup.

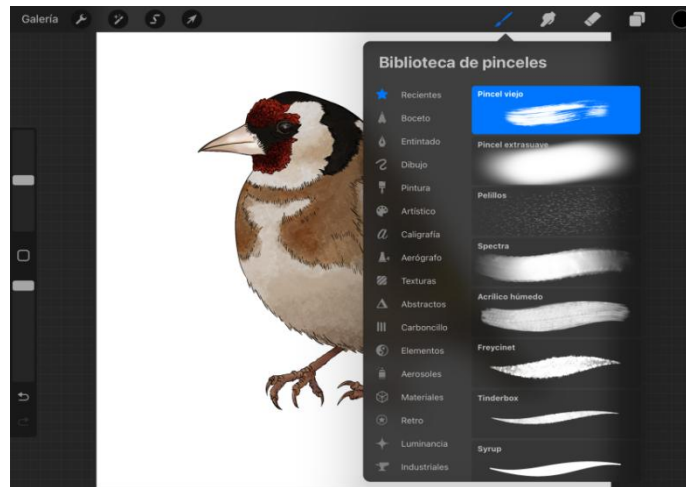


Fig. 7 Imatge que representa els pinzells més emprats

En finalitzar les il·lustracions dels animals donem pas al procés de maquetació, en primer lloc realitzem tres composicions a mode de póster científic i més avant dotze composicions a mode de làmines individuals. Com a recursos estilístics hem utilitzat la tipografia *Optima*, en format *Regular* i *Bold*. A més a més, hem fet ús de colors i formes orgàniques per a aconseguir imatges dotades d'un estil sintètic, contemporani i dinàmic.

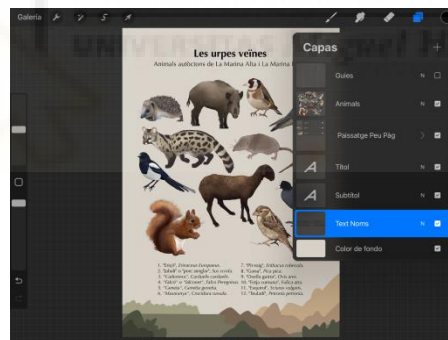


Fig. 8 Mostra de la maquetació d'un dels pósters científics.



Fig. 9 Mostra de la maquetació d'una de les làmines individuals.

5. RESULTATS

“Trataré de averiguar cómo las fuerzas de la naturaleza actúan unas sobre otras, y de qué manera el entorno geográfico ejerce su influencia sobre los animales y las plantas.”

[Trataré d'esbrinar com les forces de la naturalesa actúen unes sobre altres, i de quina manera l'entorn geogràfic exerceix la seua influència sobre els animals i les plantes]

(Von Humboldt, 1799).

“Uno de los fenómenos que pueden apreciarse al intentar vislumbrar un panorama global del transcurso de la ilustración científica es que las imágenes que han poblado los compendios de Historia Natural han proporcionado, muy pocas veces, imágenes <<definitivas>> del objeto analizado. Incluso aquellas que dependen de una observación directa más acuciada han sido moldeadas por los factores estilísticos o por características formales que, en un periodo determinado, se propusieron como técnicas neutrales y objetivas de representación.”

[Un dels fenòmens que es poden apreciar en intentar albirar un panorama global del transcurs de la il·lustració científica és que les imatges que han poblat el compendis d'Història Natural han proporcionat, molt poques vegades, imatges <<definitives>> de l'objecte analitzat. Fins i tot les que depenen d'una observació directa més apressada han estat modelades pels factors estilístics o per característiques formals que, en un període determinat, es van proposar com a tècniques neutrals i objectives de representació.]

(Cabezas, L. pàg.197)

Com a resultat de la proposta podem gaudir de tres pòsters científics i dotze làmines individuals d'un conjunt d'animals autòctons de les comarques de La Marina Alta i La Marina Baixa. Aquestes imatges han sigut creades arrel del software Procreate (dispositiu Ipad), una ferramenta d'il·lustració novedosa que'ns permeteix traçar una relació en el dibuix més propera. Hem conformat el conjunt de peces mitjançant el sistema de màscares de retall i diversos pinzells específics . Per a aquest projecte s'han fet servir els coneixements adquirits al grau en relació a il·lustració digital, disseny i funcionament del programa empleat.

En cas d'haver disposat d'un marge temporal més extens hauria ampliat el nombre d'animals a il·lustrar i alhora els territoris a analitzar.

En un futur m'agradaria continuar amb aquest projecte, a través de la creació de productes de marxandatge i exposicions de les il·lustracions. A més a més, contemple la possibilitat d'il·lustrar els animals autòctons d'altres territoris, que's troben en situacions semblants.

Els fruits d'aquesta proposta coincideixen amb tots els objectius plantejats inicialment, donat que hem creat un bloc de contingut visual, contemporani i cultural en valencià. Tanmateix, hem establert la il·lustració científica com a via per tal de compartir informació específica d'un conjunt d'animals, ja que abastia tots els requisits per a dur a terme el nostre projecte. La il·lustració científica ens ha permès emplear nocions de cultura visual i maquetació de text dins de les composicions. Aquest procés s'ha pogut cultivar gràcies als ensenyaments que s'han assolit al grau universitari cursat.

Com a desenllaç vull expressar la meua satisfacció en relació a les composicions finals, al procés d'aprenentatge i l'anàlisi que ha suposat aquesta investigació.

La proposta neix arrel d'una manca de coneixements que m'haguera agradat obtindre durant la meua infantesa. Recorde créixer sense saber quin aspecte tenia una geneta o un pit-roig, i no hi havia una font pròxima que arreplegara aquestes dades, i molt menys en la meua llengua materna, el valencià.

Per aquesta raó, he considerat pertinent crear un conjunt d'arxius que arreplegue aquestes dades per tal de atresorar-les, conservar-les i divulgar-les.

Les urpes veïnes

Animals autòctons de La Marina Alta i La Marina Baixa



1. "Eriçó", *Erinaceus Europaeus*.
2. "Jabalí" o "porc senglar", *Sus scrofa*.
3. "Cadernera", *Carduelis carduelis*.
4. "Falcó" o "falconet", *Falco Peregrinus*.
5. "Geneta", *Genetta genetta*.
6. "Musaranya", *Crocidura russula*.
7. "Pit-roig", *Erithacus rubecula*.
8. "Garsa", *Pica pica*.
9. "Ovella guirra", *Ovis ares*.
10. "Fotja comuna", *Fulica atra*.
11. "Esquirol", *Sciurus vulgaris*.
12. "Teuladí", *Petronia petronia*.

Fig. 10 Benítez Sala, R. (2023). *Poster 1 [Il·lustració digital]*

Les urpes veïnes

Animals autòctons de La Marina Alta i La Marina Baixa



1. "Eriçó", *Erinaceus Europaeus*.
2. "Jabalí" o "porc senglar", *Sus scrofa*.
3. "Cadernera", *Carduelis carduelis*.
4. "Falcó" o "falconet", *Falco Peregrinus*.
5. "Geneta", *Genetta genetta*.
6. "Musaranya", *Crocidura russula*.
7. "Pit-roig", *Erithacus rubecula*.
8. "Garsa", *Pica pica*.
9. "Ovella guirra", *Ovis ares*.
10. "Fotja comuna", *Fulica atra*.
11. "Esquirol", *Sciurus vulgaris*.
12. "Teuladí", *Petronia petronia*.

Fig. 11 Benítez Sala, R. (2023). Poster 2 [Il·lustració digital]

Les urpes veïnes

Animals autòctons de La Marina Alta i La Marina Baixa



1. "Eriçó", *Erinaceus Europaeus*.
2. "Jabalí" o "porc senglar", *Sus scrofa*.
3. "Cadenera", *Carduelis carduelis*.
4. "Falcó" o "falconet", *Falco Peregrinus*.
5. "Geneta", *Genetta genetta*.
6. "Musaranya", *Crocidura russula*.
7. "Pit-roig", *Erithacus rubecula*.
8. "Garsa", *Pica pica*.
9. "Ovella guirra", *Ovis ares*.
10. "Fotja comuna", *Fulica atra*.
11. "Esquirol", *Sciurus vulgaris*.
12. "Teuladí", *Petronia petronia*.

Fig. 12 Benítez Sala, R. (2023). Poster 3 [Il·lustració digital]

6. BIBLIOGRAFIA

Llibres

- Ballesteros, E. i Llobet, T. (2015). *La guia il·lustrada essencial. La vida marina del mar Mediterrani. Espanya: Gallocanta.*
- Cabezas, L. y López Vílchez, I. (coords.) A.A.V.V. (2016). *Dibujo científico. Arte y naturaleza, ilustración científica, infografía, esquemática.* Madrid: Cátedra.
- Guixé, D. i Llobet, T. (2016). *La guia il·lustrada essencial. Fauna i flora dels Pirineus. Espanya: Gallocanta.*
- Jiménez, J., Monsalve, M.A., Raga, J.A. (Eds.) (2012). *Mamíferos de la Comunitat Valenciana.* Colección Biodiversidad, 19. Valencia. Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient. Generalitat Valenciana.
- Marfil, R. (2002). *Atlas básico de biología.* Barcelona: Círculo de lectores, Parramón Ediciones.

Fonts electròniques

- elBullifoundation. (2023). "Bullipedia" [en línea], URL: <https://elbullifoundation.com/elbullistore/bullipedia/>
- elBullistore. (2023). "elBullifoundation" [en línea], URL: <https://elbullifoundation.com/>
- Ilustraciencia. (2019). "Ilustraciencia- Divulgamos y premiamos la ilustración científica y naturalista." [en línea], URL: <https://ilustraciencia.info/>
- Oliveira, J. (2023). "Maria Sibylla Merian, la mujer que convirtió la ciencia en arte" [en línea], URL: <https://www.bbvaopenmind.com/ciencia/grandes-personajes/maria-sibylla-merian-la-mujer-convirtio-la-ciencia-arte/#:~:text=Ese%20trabajo%20revel%C3%B3%20plantas%20y,%2C%20escarabajos%2C%20abejas%20y%20moscas.>
- Such, T. (2023). "Ilustradora Teresa Such" [en línea], URL: <https://www.teresasuch.com/es/ilustracion/>
- UnitedNations. (2023). "Biodiversidad y ecosistemas" [en línea], URL: <https://sdgs.un.org/topics/biodiversity-and-ecosystems>
- Van Wyhe, J. (2002). "La obra completa de Charles Darwin" [en línea], URL: <http://darwin-online.org.uk/>
- Wikimedia Commons. (2023). "Kunstformen der Natur" [en línea], URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/Kunstformen_der_Natur
- Wikiquote. (2023). "Alexander von Humboldt, geógrafo, naturalista y explorador alemán." [en línea], URL: https://es.m.wikiquote.org/wiki/Alexander_von_Humboldt



Teuladí

Petronia petronia



Les urpes veïnes



Làmina 1

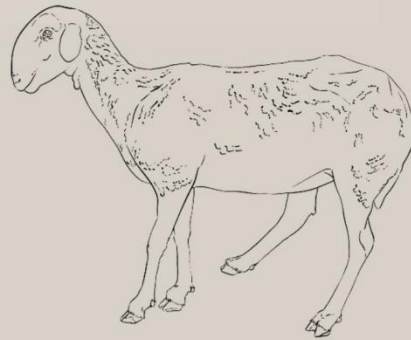
Fig. 13 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 1 [Il·lustració digital]

Ovella guirra

Ovis aries



Les urpes veïnes



Làmina 2

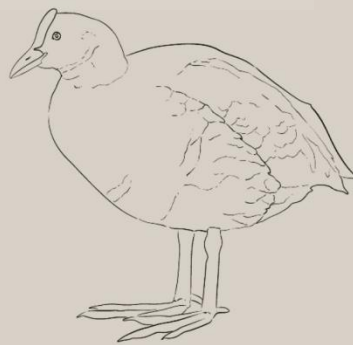
Fig. 14 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 2 [Il·lustració digital]

Fotja comuna

Fulica atra



Les urpes veïnes



Làmina 3

Fig. 15 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 3 [Il·lustració digital]

Esquirol

Sciurus vulgaris



Les urpes veïnes



Làmina 4

Fig. 16 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 4 [Il·lustració digital]

Musaranya

Crocidura russula



Les urpes veïnes



Làmina 5

Fig. 17 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 5 [Il·lustració digital]

Ericó

Ericeus europaeus



Les urpes veïnes



Làmina 6

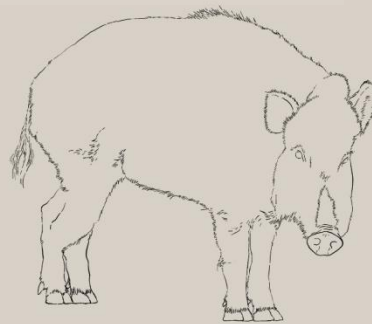
Fig. 18 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 6 [Il·lustració digital]

Jabalí/Porc senglar

Sus scrofa



Les urpes veïnes



Làmina 7

Fig. 19 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 7 [Il·lustració digital]

Cadenera

Carduelis carduelis



Les urpes veïnes



Làmina 8

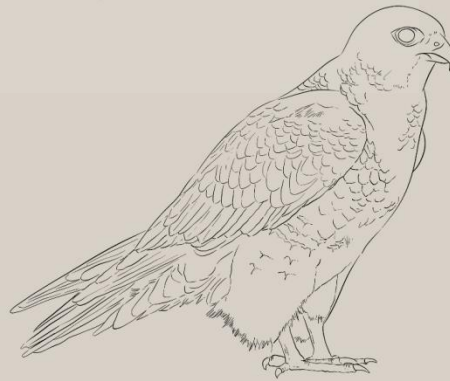
Fig. 20 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 8 [Il·lustració digital]

Falcó

Falco peregrinus



Les urpes veïnes



Làmina 9

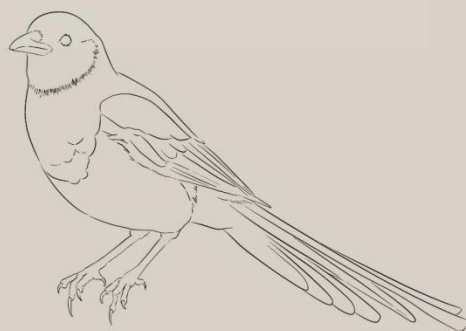
Fig. 21 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 9 [Il·lustració digital]

Garsa

Pica pica



Les urpes veïnes



Làmina 10

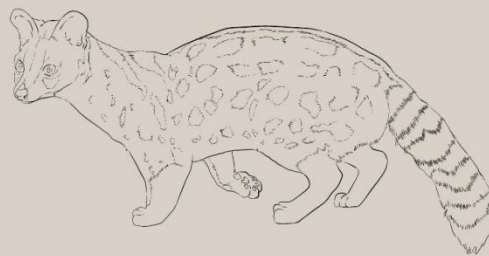
Fig. 22 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 10 [Il·lustració digital]

Geneta

Genetta genetta



Les urpes veïnes



Làmina 11

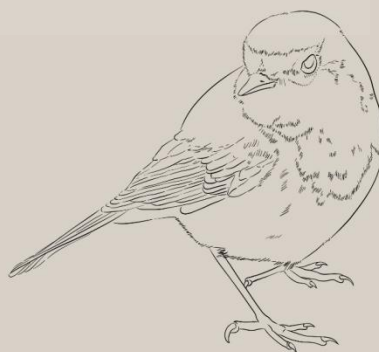
Fig. 23 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 11 [Il·lustració digital]

Pit-roig

Erithacus rubecula



Les urpes veïnes



Làmina 12

Fig. 24 Benítez Sala, R. (2023). Làmina 12 [Il·lustració digital]

